

Vse najboljše

Kratki filmi na dolгих progah

festival slovenskega filma
Bojana Bregar

Če hočete videti, kje se danes v filmu kaj zanimivega dogaja, glejte kratke filme. Če hočete videti, kaj se zanimivega dogaja v slovenskem filmu, potem glejte slovenske kratke filme. Glejte jih tudi, če hočete že danes vedeti, kakšni bodo čez nekaj let naši celovečerci. Nič novega. Kratki filmi so pač tradicionalno znanilci dolгих, torej celovečernih, saj se redkokateri režiser posveti zgolj kratki formi. Toda čas je kratkemu filmu naklonjen. Če se vam to zdi čudno, morate zgolj pomisliti na ta zdaj že samoumevni, nekoč spletni fenomen, imenovan YouTube. Za milijarde ljudi s spletno pogojeno motnjo pozornosti je kratka forma česarkoli – naj bo to film, glasbeni spot, serija ali nekaj,

čemur še nismo uspeli dodeliti ustrezne kategorije – idealna forma posredovanja informacij. Četudi se to marsikomu, tudi meni včasih, sliši kot jasna napoved začetka propada kolektivnega razuma in usodno nižanje stanja zavesti in intelekta človeškega bitja kot celote, ni prav nobenega razloga, da razglasimo konec civilizacije. Lahko kvečjemu razglasimo nov začetek filmske zgodovine, če smo že nagnjeni k dramatiziranju. Kajti filmska zgodovina se je začela prav tako – z zlato dobo kratkega filma, saj so bili vsi filmi takrat kratki filmi, samo zavedali se tega niso prav zares. Ta refleksija jim je bila dana šele, ko so večkolutniki za enako denarja ponudili več muzike (ki je spremljala gibajoče se slike) in so se

s kratko formo ukvarjali tisti, ki se z njo prevladujoče ukvarjajo še vedno – tisti zunaj središča, bodisi na obrobju industrije bodisi v čisto drugi dimenziji sveta filma: avantgarda, eksperimentalni avtorji in ljudje z veliko domišljije in malo ambicijami v t. i. mainstreamu. Kar nas, če malce preskočimo, pripelje naravnost k slovenskemu filmu. In k prvemu Festivalu slovenskega filma.

Tradicija kratkega filma v Sloveniji je podobno kot povsod v Jugoslaviji pomenila eno – amaterski film in kino klube, ki so danes izumrla sorta, nekoč pa so bili živahno stičišče zanimivih avtorjev in majhnih, vendar pomembnih revolucij v jugoslovanskem filmu. Karpa

Godine – mimo njega in njegovih kulturnih **Gratiniranih možganov Pupilije Ferkeverk** (Gratinirani mozak Pupilije Ferkeverk, 1970) pa še bolj kulturnih **Zdravi ljudi za razvedrilo** (Zdravi ljudi za rasonodu, 1974) se komajda lahko prostodušno sprehodimo, ko govorimo o slovenskem kratkem filmu – najbrž ne bi bilo brez takšnih združenj, pa še marsikoga drugega ne. Toda kljub pestremu dogajanju na tem področju, ki ga je v osemdesetih poživila še nova scena video arta, se v času, ko je Festival slovenskega filma, 1998 prvič potekal pod tem imenom, v programu ni ravno gnetlo kratkih filmov. V kategoriji igranih kratkih filmov si je konkurenco delalo skromnih 7 filmov, čeravno jim lahko priznamo, da so bili s tem, ko so se oglaševali s stavki kot »Road movie na invalidskem vozičku« (**Naprej**, Boris Petkovič) in »*Je simpl and stupid*« (**Carpe Diem**, Mitja Novljan), izjemno kul za tiste čase.

Levji delež kratkih filmov so predstavljali dokumentarni filmi, večinoma namenjeni televizijskim gledalcem, med katerimi se znajdejo recimo takšne razburljive zadeve kot **Šport, Šport, Šport**, »Predstavitev juda za otroke – ena od epizod, ki predstavljajo različne športe«.

Sledila so leta, sledili so festivali slovenskega filma in na njih kratki filmi in občasno so bili to kratki filmi, ki so poleg vesne prejeli tudi odmevne nagrade na »velikih« festivalih. Prvi tak film, za katerega se spomnim, da

sem o njem dejansko brala (skoraj zagotovo v Ekranu), je bil **Hop, Skip & Jump** režiserja Srdjana Vuletića, ki je na Berlinalu prejel nagrado za najboljši kratki film v sekciji Panorame. Čez nekaj let je bil v tekmovalnem programu beneškega festivala prikazan posrečeni **Srce je kos mesa** Jana Cvitkovića, leta 2008 je vsesplošne pohvale sprejemal **Vučko** Matevža Luzarja, ki se je uvrstil v tekmovalni program filmskega festivala v Locarnu, nato pa isto leto še postal eden od petih kandidatov za študentskega oskarja. Zadnji v vrsti odmevnih uspehov je bil animirani film Špele Čadež **Boles** (2013), ki je na svoji festivalski turneji kot za stavo pobiral nagrade, več kot 40, na festivalih animiranih in kratkih filmov.

16. Festival slovenskega filma je prinesel novega festivalskega vodjo in novo senzibilnost za pomen filmskega programa izven najvidnejših »prime time« celovečernih kategorij. Po svoje je to zahtevala tudi produkcija kratkometražnega filma sama, saj se je na 17. FSF, torej na lansko izvedbo, prijaviло čez sto kratkometražnih filmov. Pri tej izvedbi sem prvič sodelovala v vlogi selektorke, kar v praksi pomeni, da imam neznanski privilegij videti skoraj brez izjeme vse filme, ki so v letu dni nastali pri nas. Da mi brez večjih problemov uspe to celoto slovenske produkcije pogledati dokaj udobno, v manj kot mesecu dni, povsem brez cinizma razumem kot prednost življenja v majhni državi, kakršna je Slovenija. Od lani prijavljenih filmov se jih je malce manj kot polovica predstavila v uradnem

tekmovalnem programu in v Panorami festivala, medtem ko so se preostali filmi v celoti odvrteli v petih dneh na alternativnem prizorišču festivala, v Avtonomnem filmskem pristanu v Prostoru za sodobno umetnost Monfort.

Čeprav je medijska pozornost na Festivalu slovenskega filma običajno brez izjeme posvečena celovečernim filmom, pa je žirija lansko leto filmsko karavano odpeljala v povsem drugo smer, ko je sprejela zanimivo odločitev, da večino najpomembnejših nagrad naslovi na novo ime in na kratki študentski film, natančneje, na diplomski film Akademije za gledališče, radio, film in televizijo. Dominik Mencej, režiser **Prespane pomladi**, se je tako v svojih – pozneje zloglasnih – natikačih trikrat sprehodil do odra in z njega odnesel kristalni kipec za najboljšo režijo, scenarij in najboljši kratki film, za nameček pa sta **Prespani pomladi** pripadli še vesni za najboljšo glavno igralko (prejela jo je Anja Novak) ter za scenografijo (Peter Perunović). *Post festum* je bilo zaradi tega slišati nekaj obveznega godrnjanja, toda tisto noč je bilo v zraku čutiti samo nalezljivo navdušenje nove filmske generacije, ki jo je žirija upravičeno nagradila za to, česar ni našla in ni mogla najti v celovečernih filmih. Za nekaj trenutkov, preden je pozornost množic odplavala k vinu in obloženim kruhkom, je bilo skoraj oprijemljivo jasno, da je zmagalo nekaj večjega od samega filma.

FSF 2015: kaj drugega kot kratek pregled kratkih filmov

Kaj pa letošnji prispevek s slovenski filmski blaznosti? Zopet se je povišalo število prijavljenih filmov in moj sveži vtis je, da se slovenski kratki filmi počasi zavedajo sveta okrog sebe. Ne drastično, toda vseeno se med filmarji občutno širi zavedanje o obstoju nečesa, čemur bi s suhoparnimi besedami rekla »filmski jezik«, ali »izraznost«, ali kaj podobnega, čeprav v resnici pomeni le, da z večjim veseljem in lažje zdržim deset do trideset minut, kolikor povprečno trajajo kratki filmi pri nas. To je precej za kratki film in obenem najbolj simptomatična napaka avtorjev kratkih filmov: zanemarijo dejstvo, da morajo zgodbo in predvsem scenarij prilagoditi formi. Kratka forma

Zunaj

Ringelšpil vikend

ima svoje zakonitosti in zahteva, da so avtorji na to pozorni, sicer se vse skupaj konča s patetičnim poizkusom tlačenja celovečernega filma v okvir kratkega. Kratki film ni preprosto »manjši« celovečerni film. Podobno problematični in neverjetno pogosti so pri nas tudi nasprotni poizkusi, ko nekdo briljantno zamisel za kratki film razvleče v celovečerec, kot ena takšna uboga kmečka mati, ki se loti delati štrudelj brez nadeva in upa, da bo dejstvo, da dela sladico, prekrilo boleči primanjkljaj česarkoli sladkega v njej. Kratki film ni majhen film, je film, ki je lahko prav tako »velik« kot celovečerni, če se velikost meri po moči vtisa, ki ga naredi delo na gledalca.

Dober kratki film pozna omejitve in prednosti svoje forme, in solidni kratki filmi so običajno zgrajeni kot šale, ki napeljujejo k svojemu presenetljivemu zaključku. Za kvaliteten film te vrste sta vsekakor potrebna izvirna ideja in izurjen scenarist, ki priskrbi zgodbo, to pa potem režiser z odličnim občutkom za čas pretvori v vznemirljiv filmski posladek (obljubim, da bo to zadnja slaščičarska primerjava). Dober primer takšnega filma je **Food Fetish** (2014) Mihe Šubica, ki se je lani na FSF predstavil v Panorami. Šubic ustvarja v okviru produkcije Film Factory, ki je bila v svojih začetkih videti kot zabaven

srednješolski kolektiv nadobudnih hollywoodskih »wannabe« Štajercev, a se je v zadnjih letih vztrajno izpopolnjevala in opazno nadgrajevala svoje znanje o filmski obrti.

Morda najustreznejši za podčrtanje poante o pomenu upoštevanja logike kratkih filmov je letos prijavljeni film **Vse najboljše** (Tosja Flaker Berce, Juš Premrov, 2014), ki je lani nastal kot proizvod filmskega tekmovanja, imenovanega MUVIT/6x6o. Pravila MUVITA določajo, da tekmovalne ekipe v zgolj 60 urah posnamejo in zmontirajo končni izdelek v trajanju vsaj 6 minut. *Vse najboljše* tako morda kaže nekaj svojih šivov produkcijske naglice, a prav tako uspe dostaviti svoj »punchline« na dostojen način, pri tem pa skuša kar najbolje črpati iz komičnega potenciala svojega protagonista, ki ga igra dežurni »deadpan« slovenskega YouTuba Luka Marčetič.

Še eden od lanskih primerov (preden se preselim na letošnje) je **Fak Ju**, ki ga je prav tako »samorastniški« Fabris Šulin z dobro ekipo in igralcema zaokrožil v jedrnat in svež romantični film. Hkrati je Šulin primer avtorja, ki čuti, kako je živeti v tem času, kar je morda hecno prebrati, a je lastnost, ki jo preveč redko zasledimo v slovenskem filmu. Da temu zagotovo botruje njegova mladost, je

po svoje brezpredmetno – še posebno v luči nekaterih del njegovih vrstnikov, ki se kalijo v okvirih akademije in drugih filmskih šol pri nas – ali čisto generalno, narava same umetnosti, za katero nasploh velja, da je dobra, kadar odslikava stanje svojega časa, najraje pa ga še nekoliko prehiteva. Kot rečeno, česa takega se v slovenskem filmu ni nadejati in razlogov za to na tem mestu res nima pomena iskati. Raje bi predstavila drugo kategorijo kratkih filmov, ki so me letos razveselili podobno, kot me je *Fak Ju* v lanskem letu. Kot že rečeno, so to kratki filmi, katerih avtorji se ne zatekajo v abstraktnost ideje, iz katere naj potem zraste majhen film in velika umetnost, ampak odrežejo kos resničnega življenja, resničnih situacij, težav, ki se jih tičejo, vprašanj, ki jim posvečajo čas in energijo. V trenutnem pomanjkanju kompleksnejših pojmov za opis vzdušja v njih bom rekla kar: čutiti je mogoče, da del sebe delijo s svetom preprosto zato, ker morajo. Tako recimo Juš Premrov v filmu **Zunaj** (2015) z minimalističnimi prijemi in skorajda mumblecorovskim dialogom razgali dinamiko nekega odnosa, v katerem je položaj glavnega moškega lika (igra ga Dan Mrevlje) skorajda tako krhek kot tanka stebelca maha, ki v njem zbudijo poskus nekakšne eksistencialistične refleksije. Njegova punca (Anja Novak) žal za filozofijo nima poslušna, bolj jo zanima, kakšne temne energije se zbirajo pod čelom skrivnostneža (Benjamin Krnetič), ki par za sleduje na pohajkovanju po gozdovih. Gozdovi so očitno nekakšna magnetna sila za depresivne, nerazumljene slovenske fante in punce, saj kot metafizični »tretji filmski lik« radi in pogosto nastopajo v filmih, kot recimo v **In je takoj večer** (Kristijan Krajncan, 2015), kjer se vanj zatečeta mlada samomorilca (Lara Ostan in Žigan Krajncan), ki jima še ni jasno, da ni zgolj življenje ena sama muka, temveč da je tudi umreti težko. Scenarij Nejca Gazvode, ki pod šibkejšo režijsko vizijo lahko zaide v sila mučno patetiko, v tem filmu harmonično ubere prave strune. Malce šibkejši je, kar zadeva strukturo, film **Nikoli ne bova sama** (Sašo Štih, 2015), a ga rešuje dokaj suverena igralska zasedba in zanimiva tematika. Če imamo slovenski film, kjer se vsaj domnevno zgodi *menage-a-trois*, ga je pač že zato vredno omeniti. Ker posebne drznosti

v smislu subverzivnega, transgresije in vsesplošnega »fuck you« odnosa v slovenskem filmu zlepa ali zgrda ni najti. Tako kot res spretnih scenaristov, recimo.

Glede tega še najbolj izstopa film **Ringlšpil vikend** (2015) Ester Ivakić, študentke Visoke šole za umetnost v Novi Gorici. Majhne bizarnosti, razigrana kamera in pridih absurda se mešajo v sproščeni zgradbi tega neobičajnega študijskega filma, in čeprav kar kliče po potenciranju norosti, je vseeno dobrodošla izjema, ki štrli iz poštirkanega povprečja. Da utegnejo stvari ostati zanimive, nakazuje tudi avtoričin drugi letošnji film, animacija z naslovom **Aha OK**.

Tudi AGRFT ima letos kar nekaj solidnih predstavnikov med igranimi filmi. Katarina Rešek v filmu **Plavanje** (2014) predstavi izkušnjo mladega muslimanskega dekleta (Merisa Porić), katere prva menstruacija privede do prvega resnega soočenja z dejstvom, da pripada drugačni kulturi kot njene prijateljice. Konsolidacija različnih vrednost se v filmu izteče na precej nedramatičen način, zato pa se avtoričin pečat pokaže v zaključni sekvenci filma. Resnične ambicije taiste režiserke morda najlepše pridejo do izraza v glasbenem spotu Meduze. Ne vem, če se kdaj izzvani z mazohističnimi vzgibi izpostavljate gledanju (in poslušanju) slovenske videospotovske produkcije, a Meduze so za razliko od 90 % preostalih spotov dejansko videti, kot da sodijo v leto 2015. **Tujca** (Vid Hajnšek, 2014) in **Nazaj** (Jan Marin, 2015), oba prav tako igrana AGRFT-filma, združujeta dve zelo popularni filmski preokupaciji tega leta: prvo je gospodarska kriza in posledični protesti, druga zimzeleno težavni odnosi med očetom in sinom. Oba na svoj način izpeljeta, kar si zastavita, mi pa lahko rečemo, da če je generacija mladih v tem zadnjem letu za karkoli bogatejša, je to očitno spoznanje, da starši niso večni in nezmotljivi (nekateri izmed njih so naravnost pošastni) in da se bo treba postaviti na lastne noge, postati svoj mož in tako dalje.

Z vsakoletnim zajetnim izkupičkom svojih filmskih delavnic slovensko sceno bogati in rešuje zaplankanosti krška Luksuz produkcija. Sicer se zgodi, da

so si filmi udeležencev nazadnje precej podobni med seboj, za kar so pač krive tudi omejitve delavnice. Najlažje je v kratkem časovnem obdobju pač narediti dokumentarec in ti so si, tudi zaradi mentorskega pristopa, radi podobni kot jajce jajcu. Pomembno pa je, da je z vsakim letom kvaliteta filmov na višji ravni. Navkljub uniformnemu pristopu obstaja velika možnost, da se močnejši glasovi postavijo v ospredje. Čutni vizualno-ekshibicionističen eksperimentalni film **XYX** beloruskih avtoric Kato Drobysh in Saše Ignatovič se poigrava s fizično naravo telesa in njegovimi oblikami, pri čemer je bistro hudomušen. Zdrav duh v zdravem telesu izvirno raziskujejo tudi avtorji še enega eksperimentalnega filma Luksuz produkcije z naslovom **The Runner** (Peter Cerovšek, Toma Zidić, Nataša Čiča, 2014), ki svoj hvaležni subjekt najdejo v nekdanjem državnem tekaškem prvaku; ta diha in sopiha in razgalja svoje zavozlano telo tekača, ki se ga gledalci s pogledom polastimo, kot da bi dobesedno zlezli vanj.

Brez skrbi, tudi za znana imena slovenskega filma je prostor v tem sestavku, in med njimi na prvem mestu

zaseda Jan Cvitkovič z izjemno prisrčno in nič kaj eterično kratko ljubezensko dramo z naslovom **Ljubezen na strehi sveta** (2015), v kateri kar tli od nepoužite ljubezni med dvema priletnima zakoncema (odlična Marijana Breclj in Ivo Barišič). Kar škoda, da ga na koncu odnese v precej odvečno razlago naslova filma. Vsaj sumim, da gre za to, ker druge razlage za tak konec ne uspejemo najti. Upokojenci so tudi sicer super popularni in nikakor ne mislijo tiho ždeti na pručkah v kakšnem domu za ostarele. To nam hitita dokazovat tudi filma **Dva Ena** (Peter Bratuša, 2015) in **Luči mesta** (Klemen Dvornik, 2015), oba s svojim taksistom v glavni vlogi (v prvem se tega plemenitega poklica oprime Borut Veselko, v drugem Uroš Fürst), ki se jima v vozilo malo manj kot vselita starejša občana brez posebno jasne ideje o končni destinaciji ali pa vsaj brez želje, da bi jo dosegla.

Precej je še naslovov, ki bi jih bilo vredno omeniti, toda zadnje vrstice namenjam temu, da ponovim trditev z začetka: če hočete videti, kaj se zanimivega dogaja v slovenskem filmu, potem glejte slovenske kratke filme. Če se vam zdi, da jih nimate kje videti, se motite, letošnji festival slovenskega filma bo prikazal vse.

